

Regeringens proposition

1988/89: 106

om tilläggsprotokollet till den europeiska
sociala stadgan

Prop.
1988/89: 106

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 16 februari 1989 för den åtgärd som föredraganden har hemställt om.

På regeringens vägnar

Kjell-Olof Feldt

Maj-Lis Lööv

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att riksdagen godkänner tilläggsprotokollet till den europeiska sociala stadgan. Protokollet innehåller i sak fyra nya artiklar. De handlar om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet, arbetstagares rätt till medbestämmande i vissa frågor samt socialt skydd för äldre.

Utdrag ur protokoll vid regeringsammansammanträde den 16 februari 1989

Närvarande: statsrådet Feldt, ordförande, och statsråden S. Andersson, Göransson, Gradin, R. Carlsson, Hellström, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Nordberg, Engström, Freivalds, Wallström, Lööw och Persson

Föredragande: statsrådet Lööw

Proposition om tilläggsprotokollet till den europeiska sociala stadgan

1 Inledning

Den europeiska sociala stadgan är en internationell överenskommelse som utarbetades inom Europarådet under tiden 1953–1961. Av Europarådets 22 medlemsländer har följande 15 ratificerat samtliga eller flertalet artiklar i stadgan: Cypern, Danmark, Frankrike, Grekland, Irland, Island, Italien, Malta, Nederländerna, Norge, Spanien, Sverige, Storbritannien, Förbundsrepubliken Tyskland och Österrike.

Sverige ratificerade stadgan år 1962 (prop. 1962: 175, 2 LU 38, rskr. 365). Vissa förpliktelser undantogs dock från ratifikation. Efter regeringsbeslut den 17 maj 1979 utsträcktes ratifikationen något. Sverige har därmed godtagit 62 av de 72 förpliktelserna.

Stadgan innehåller i sak 19 artiklar med bestämmelser om arbetsmarknadspolitik, arbetsvillkor, arbetarskydd, förenings- och förhandlingsrätt, socialförsäkring och andra sociala trygghetsanordningar samt familjepolitik. Den innehåller också bestämmelser till skydd för migrerande arbetskraft. Syftet är att garantera sociala rättigheter samt att höja levnadsstandarden och öka den sociala välfärden.

I november månad 1987 färdigställdes tilläggsprotokollet till den europeiska sociala stadgan. Tilläggsprotokollet undertecknades den 5 maj 1988 av Cypern, Grekland, Island, Italien, Luxemburg, Spanien, Sverige, Turkiet och Förbundsrepubliken Tyskland.

De nya rättigheter som införs genom tilläggsprotokollet finns uppräknade i protokollets del I och preciseras närmare i fyra olika artiklar i del II. Rättigheterna är följande:

1. Alla arbetstagare har rätt till lika möjligheter och lika behandling i frågor som rör anställning och yrkesutövning utan diskriminering på grund av kön.
2. Arbetstagare har rätt till information och samråd inom företaget.
3. Arbetstagare har rätt att delta i avgöranden om och förbättring av arbetsförhållanden och arbetsmiljö i företaget.
4. Varje äldre människa har rätt till socialt skydd.

Länder, som undertecknat den sociala stadgan och tilläggsprotokollet, kan ratificera en eller flera av de fyra artiklarna i protokollets del II.

En promemoria över artiklarna i tilläggsprotokollet har utarbetats inom arbetsmarknadsdepartementet. I promemorian görs en genomgång av de fyra artiklarna i tilläggsprotokollets del II mot bakgrund av svenska förhållanden. Slutsatsen är att det på det hela taget inte torde föreligga hinder för ratifikation. Under artikel 3 punkt 1 c anføres dock att det är något oklart vad förpliktelsen innehåller och att det möjligen kan ifrågasättas om Sverige bör binda sig vid bestämmelsen i fråga.

Promemorian har remissbehandlats. Remissyttranden har avgivits av socialstyrelsen (artikel 4), riks försäkringsverket (artikel 4), arbetsdomstolen (artiklarna 1–3), arbetarskyddsstyrelsen (artikel 3), jämställdhetsombudsmannen (artikel 1), ILO-kommittén, statens arbetsgivarverk, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Centralorganisationen SACO/SR, Pensionärernas riksorganisation (artikel 4) och Sveriges pensionärsförbund (artikel 4).

En sammanställning av remissyttrandena har upprättats och finns tillgänglig i ärendet (dnr 2022/88).

Texten till tilläggsprotokollet på engelska och svenska bör fogas som bilaga till regeringsprotokollet i detta ärende.

Jag anholder att få anmäla frågan om godkännande av tilläggsprotokollet. I fråga om artikel 1 har jag samrått med statsrådet Wallström och i fråga om artikel 4 med statsråden Hulterström och Lindqvist.

2 Tilläggsprotokollet till den europeiska sociala stadgan

2.1 Bakgrund

År 1978 beslöt medlemsstaterna i Europarådet att undersöka möjligheten att utöka listorna över sådana rättigheter bl.a. på det ekonomiska och sociala området som borde skyddas av europeiska konventioner. Till följd härav inleddes ett omfattande arbete som syftade till att inkludera nya rättigheter i sådana överenskommelser som den Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt den Europeiska sociala stadgan.

Hösten 1984 förelåg ett preliminärt förslag till tilläggsprotokoll till stadgan. Vidare förelåg en bilaga som skulle utgöra en integrerad del av stadgan. Såväl den Europeiska fackliga samarbetsorganisationen (EFS) som Samarbetsorganisationen för europeiska arbetsgivareföreningar och industriförbund (UNICE) bereddes tillfälle att yttra sig över de föreslagna texterna. Därefter vidtog förnyad granskning inom Europarådet.

I januari 1987 antog Europarådets parlamentariska församling ett förslag till ändring i den preliminärt föreslagna texten. Slutligen antogs tilläggsprotokollet den 26 november 1987 av Europarådets ministerkommitté. Det öppnades för undertecknande den 5 maj 1988.

Endast de medlemsstater i Europarådet som undertecknat eller ratificerat stadgan får underteckna respektive ratificera tilläggsprotokollet (artikel 10). Genom ratifikationen förbinder sig staten att tillämpa en eller flera av de fyra artiklarna (artikel 5). I motsats till vad som gäller för stadgan är det inte möjligt att ratificera delar av artiklar i tilläggsprotokollet.

Tilläggsprotokollet träder i kraft då det ratificerats av tre stater (artikel 10). Bestämmelserna kan verkställas genom lagstiftning, kollektivavtal eller andra lämpliga åtgärder (artikel 7). Övervakning av tillämpningen sker på samma sätt som gäller för stadgan (artikel 6). Det innebär att de fördragsslutande länderna vartannat år skall avge rapport rörande de artiklar som ratificerats. Rapporterna granskas i två olika kommittéer. Den första kommittén är sammansatt av oberoende experter och den andra av regeringstjänstemän från vart och ett av de fördragsslutande länderna. Resultatet av kommittéernas arbete kan utgöra underlag för rekommendationer från Europarådets ministerkommitté till länder som i något avseende inte uppfyller stadgans krav.

Regeringen beslöt den 21 april 1988 att tilläggsprotokollet skulle undertecknas av Sverige. Som jag inledningsvis nämnt undertecknades protokollet av Sverige och åtta andra stater den 5 maj 1988.

2.2 Tilläggsprotokollets huvudsakliga innehåll

Här följer en redogörelse för var och en av de fyra artiklarna i tilläggsprotokollets del II.

Artikel 1

Denna artikel gäller alla arbetstagares rätt till lika möjligheter och lika behandling i frågor som rör anställning och yrkesutövning. Ingen får lämnas utan det skydd som artikeln syftar till att ge. Skyddet skall gälla inte bara arbetstagare utan även personer som söker arbete. De krav som de fördragsslutande staterna skall uppfylla finns uppräknade i punkt 1. I punkterna 2–4 anges situationer när krav på lika behandling inte föreligger.

Rätt till lika behandling för män och kvinnor skall föreligga i fråga om anställning och yrkesutövning när det gäller:

- tillträde till anställning
- skydd mot uppsägning
- skydd mot omplacering
- yrkesvägledning
- yrkesutbildning
- vidareutbildning
- rehabilitering inom yrkeslivet
- lön och andra anställningsvillkor
- arbetsförhållanden
- karriär- och befordringsmöjligheter

Enligt den förklarande rapport, som upprättats i anslutning till tilläggsprotokollet och dess bilaga, får frågor som rör social trygghet, liksom andra bestämmelser rörande arbetslöshetsersättning, ålderspension och efterlevandeförmåner uteslutas från tillämpningsområdet för artikel 1.

Artiklarna 2 och 3

De här artiklarna gäller arbetstagares rätt till inflytande över arbetslivets villkor. I motsats till artikel 1 omfattas inte nödvändigtvis alla arbetstagare av bestämmelsen. Det står uttryckligen i tilläggsprotokollets text att vissa arbetstagare kan lämnas utanför därför att de är anställda i mycket små företag. Det framgår vidare att rätten till medbestämmande utövas antingen direkt av arbetstagarna eller av deras representanter.

Det fordras inte att den nationella lagstiftningen skall innehålla medbestämmanderegler. Det räcker med att vidta eller främja åtgärder som möjliggör ett sådant system. Medbestämmandet skall utövas i enlighet med nationell lagstiftning och praxis. Tillämpningen kan ske genom kollektivavtal förutsatt att systemet ger tillräcklig effektivitet. Här finns alltså stort utrymme för arbetsmarknadens parter i ett fördragsslutande land att utforma de rättigheter som avses med artiklarna.

Termerna "företag" och "arbetstagares representanter" definieras i bilagan till tilläggsprotokollet. Endast arbetsgivare vars verksamhet tillkommit för att producera varor eller tjänster i vinstsyfte och med befogenhet att fastställa sin egen marknadspolitik faller inom tillämpningsområdet för dessa artiklar. Orden "arbetstagares representanter" avser personer som betraktas som sådana enligt nationell lagstiftning eller sedvänja.

Religiösa och andra ideella inrättningar får uteslutas vid tillämpning av artiklarna 2 och 3 i den mån det är nödvändigt för att skydda den ideella inriktningen.

Artikel 4

Denna artikel gäller äldre människors rätt till socialt skydd. Uppläggningsen skiljer sig från den i övriga artiklar genom att samtliga punkter innehåller förpliktelser.

På samma sätt som gäller för artikel 1 skall tillämpningen omfatta alla.

Av den förklarande rapporten framgår att uppräkningsen av åtgärder inte är fullständig utan skall ses som en vägledning. Även andra lämpliga åtgärder får vidtas för att nå det angivna målet, nämligen att säkerställa äldre människors rätt till socialt skydd antingen direkt eller i samarbete med offentliga eller privata organisationer.

2.3 Föredraganden

Mitt förslag: Sverige bör ratificera tilläggsprotokollet till den europeiska sociala stadgan.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker eller har ingenting att invända mot ratifikation. Tjänstemännens centralorganisation (TCO) anser emellertid inte att Sverige skall binda sig vid något åtagande enligt artikel 3 punkt 1 c.

Skälen för mitt förslag: Innan jag går in på de olika artiklarna i tilläggsprotokollet vill jag från mer allmänna utgångspunkter nämna följande.

Den europeiska sociala stadgan är ratificerad av nio EG-länder och fyra EFTA-länder. Vid förverkligandet av de diskussioner som nu förs om en social dimension av den planerade inre marknaden inom EG och inom ramen för samarbetet mellan EFTA och EG bör den europeiska sociala stadgan få en framträdande plats. Genom denna finns redan minimistandarder på ett brett social- och arbetsmarknadspolitiskt fält fastslagna för hela Västeuropa. Redan av den anledningen är det väsentligt att Sverige ratificerar tilläggsöverenskommelsen till stadgan.

Artikel 1

Kraven i artikel 1 *punkt 1* tillgodoses framför allt genom lagen (1979: 1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet (jämställdhetslagen) vilken förbjuder arbetsgivare att missgynna kvinnor och män på grund av kön. Lagen skyddar både anställda och personer som söker anställning. Det är uttryckligen förbjudet för en arbetsgivare att missgynna någon på grund av kön vid anställning eller befordran eller vid utbildning för befordran. Det är också förbjudet att tillämpa sämre anställningsvillkor, leda och fördela arbetet på sådant sätt att någon blir oförmånligt behandlad samt att omplacera, permittera, säga upp eller avskeda någon om åtgärden grundar sig på arbetstagarens kön.

Jämställdhetslagen innehåller även bestämmelser om arbetsgivares skyldighet att vidta aktiva åtgärder för att främja jämställdhet i arbetslivet. En arbetsgivare är t. ex. skyldig att se till att arbetsförhållandena lämpar sig för både kvinnor och män. Arbetsgivaren skall också verka för att det blir en jämn fördelning mellan kvinnor och män i skilda typer av arbete och inom olika kategorier av arbetstagare.

En särskild jämställdhetsombudsman och en jämställdhetsnämnd skall se till att jämställdhetslagen efterlevs. Regeringen tillsatte i juni 1988 en särskild utredare för att utvärdera jämställdhetslagen. (dir. 1988: 33). Utredarens uppgift är att föreslå förändringar som kan göra lagen mer verk- sam och ändamålsenlig. Arbetet i utredningen skall vara slutfört under år 1989.

När det gäller skydd mot uppsägning kan det anmärkas att lagen (1982: 80) om anställningsskydd föreskriver att varje uppsägning från en arbetsgivares sida skall vara sakligt grundad. Enbart den omständigheten att en arbetstagare är av ett visst kön kan aldrig vara saklig grund för uppsägning.

Även utanför arbetsrättens område uppfyller Sverige kraven i artikel 1 punkt 1. Kvinnor och män i Sverige erbjuds samma utbildning i grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning. Även möjligheterna till yrkesväg-

ledning, vidareutbildning och yrkesinriktad rehabilitering är desamma för kvinnor som för män.

I artikel 1 *punkterna 2–4* klargörs att vissa situationer av särbehandling skall kunna förekomma utan att det strider mot punkt 1. Enligt punkt 2 får det förekomma särbestämmelser för att skydda eller hjälpa kvinnor t. ex. i samband med graviditet och barnsbörd. Punkt 3 innebär att åtgärder för att avhjälpa brister i jämställdheten inte hindras av bestämmelserna i artikel 1. Enligt punkt 4 är det även i vissa andra fall tillåtet att utesluta vissa yrkesverksamheter från tillämpningsområdet för artikel 1. Det är när yrket av någon orsak endast kan anförtros åt personer av det ena könet.

I regeringens proposition om jämställdhetspolitiken inför 90-talet (prop. 1987/88: 105, AU 17, rskr. 364) redovisas en femårig handlingsplan för det fortsatta jämställdhetsarbetet i Sverige. Tonvikten har lagts på kvinnornas roll i ekonomin, jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden, i utbildningen och i familjen, samt kvinnors inflytande i samhället.

Redan år 1962 ratificerade Sverige artikel 4 moment 3 i stadgan och förband sig att erkänna kvinnors och mäns rätt till lika lön för arbete av lika värde.

Det kan vidare nämnas att Sverige ratificerat ILO:s konventioner (nr 100) om lika lön och (nr 111) diskriminering (anställning och yrkesutövning) samt FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering mot kvinnor.

Mot denna bakgrund bör artikel 1 kunna ratificeras av Sverige.

Artikel 2

Artikeln gäller rätt till information och förhandling i frågor som har med företagets verksamhet att göra.

Den svenska lagstiftning som finns på detta område är lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet samt lagen (1987: 1245) om styrelserrepresentation för de privatanställda.

Lagen om styrelserrepresentation för de anställda är av stor betydelse för att garantera de anställdas möjlighet till information och inflytande i arbetslivet. I varje företag som har minst 25 arbetstagare har de anställda rätt till två ledamöter i styrelsen. Ledamöterna utses av de lokala arbetstagarorganisationer som är bundna av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Arbetstagarrepresentanterna skall i princip arbeta under samma villkor som andra ledamöter av styrelsen.

Medbestämmandelagen innehåller grundläggande regler om arbetstagarinflytande. De anställdas organisationer ges därigenom rätt till förhandlingar i syfte att reglera förhållandena mellan arbetsgivare och arbetstagarare. Detta sker främst genom kollektivavtal. Medbestämmandelagen ger också de anställda rätt till information samt rätt till förhandlingar i arbetslednings- och företagsledningsfrågor.

Enligt 19§ medbestämmandelagen skall arbetsgivare fortlöpande hålla arbetstagarorganisation i förhållande till vilken han är bunden av kollektivavtal underättad om hur hans verksamhet utvecklas produktionsmässigt och ekonomiskt.

Detta torde räcka för att Sverige skall anses uppfylla *punkt 1 a*.

En arbetstagarorganisation har enligt 10 och 12 §§ medbestämmandelagen rätt till förhandling i frågor som rör medlem i organisationen. Därutöver är arbetsgivaren skyldig att på eget initiativ förhandla med arbetstagsidan enligt 11 § i lagen som har följande lydelse.

Innan arbetsgivare beslutar om viktigare förändring av sin verksamhet, skall han på eget initiativ förhandla med arbetstagarorganisation i förhållande till vilken han är bunden av kollektivavtal. Detsamma skall iakttagas innan arbetsgivare beslutar om viktigare förändring av arbets- eller anställningsförhållandena för arbetstagare som tillhör organisationen.

11 och 12 §§ medbestämmandelagen gäller enligt 13 § i lagen även gentemot en arbetstagarorganisation som inte har träffat kollektivavtal med arbetsgivaren om det gäller en fråga som särskilt angår en medlem i den organisationen.

Även kraven i *punkt 1 b* kan därigenom antas vara tillgodosedda.

Enligt artikel 2 *punkt 2* får mindre företag undantas från vad som skall gälla enligt punkt 1. Antalet anställda i de på så sätt undantagna företagen får fastställas enligt nationell lagstiftning eller sedvänja.

Som påpekats av flera remissinstanser innehåller bilagan till tilläggsprotokollet en definition av ordet "företag". Denna definition utesluter såväl offentlig förvaltning som offentligt ägda företag, vilka inte bildats i vinstsyfte, från tillämpningsområdet för artikel 2.

Även artikel 2 bör alltså utan svårighet kunna ratificeras av Sverige. De båda undantagen i punkt 2 och i bilagan kommer inte ha någon egentlig betydelse för Sveriges del eftersom medbestämmandelagen gäller för anställda även i offentlig verksamhet och i småföretag. Styrelsereservationslagen gäller dock endast för privatanställda och endast för företag som sysselsätter ett visst antal arbetstagare.

Artikel 3

Artikeln gäller medbestämmande rörande arbetsförhållanden och arbetsmiljö.

Den lagstiftning om arbetstagarinflytande som jag redovisat under artikel 2 är tillämplig även för sådana frågor som avses i artikel 3.

I Sverige förekommer sedan lång tid ett samarbete mellan arbetsgivare och arbetstagare i arbetsmiljöfrågor. Punkt 1 tillgodoses framför allt genom bestämmelser om samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare i arbetsmiljölagen (1977: 1160) och arbetsmiljöförordningen (1977: 1166).

I 6 kap. arbetsmiljölagen föreskrivs att arbetsgivare och arbetstagare skall bedriva en på lämpligt sätt organiserad skyddsverksamhet. På en arbetsplats med minst fem anställda skall det utses skyddsombud och på arbetsplatser med minst 50 anställda en skyddskommitté sammansatt av företrädare för arbetsgivaren och arbetstagarna. Den som utses till skyddsombud skall delta vid planering av förändringar i verksamheten som kan ha inverkan på arbetstagarnas hälsa. En skyddskommitté skall planera och övervaka skyddsarbetet på arbetsplatsen.

Tillgång till företagshälsovård är viktigt när det gäller arbetstagares säkerhet och hälsa på arbetsplatsen. Under senare år har den svenska företagshälsovården byggts ut. Företagshälsovård finns numera i alla stora företag. Statlig ersättning utgår på vissa villkor. I övrigt regleras systemet huvudsakligen i avtal mellan arbetsmarknadens parter. Om arbetsförhållandena påkallar det finns det dock i 3 kap. 2 § andra stycket arbetsmiljölagen en lagfäst skyldighet för en arbetsgivare att föranstalta om företagshälsovård för sina anställda.

Vad jag nu redovisat torde räcka för att kraven i artikel 1 *punkt 1 a-b* skall anses uppfyllda.

Ordalydelsen i *punkt 1 c* är inte helt entydig. Av den förklarande rapporten framgår att texten tillkommit genom ett tillägg till det preliminära förslaget från Europarådets parlamentariska församling. I den remitterade promemorian framförs vissa invändningar mot ratifikation. TCO har i sitt remissvar tagit fasta på dessa invändningar. Betänkligheterna grundar sig på uppfattningen att ett land genom ratifikation av *punkt 1 c* förbinder sig att vidta åtgärder för att inrätta sociala eller sociokulturella tjänster inom företagen.

Termerna "sociala och sociokulturella tjänster och arrangemang" förklaras i tilläggsprotokollets bilaga. Vad som åsyftas är sådant som personalvård, motionsanläggningar, amningsrum, bibliotek, ferieläger för barn m. m.

Som framgår av de inledande orden i artikel 3 syftar hela artikeln till att säkerställa rätten för arbetstagare att delta i avgöranden om och förbättringar av arbetsförhållanden och arbetsmiljö. Vad de fördragsslutande parterna skall utfästa sig att göra är att säkerställa ett effektivt utövande av arbetstagares rätt att delta i beslutsfattandet. På så sätt skulle det bli möjligt för arbetstagare eller deras representanter att bidra till inrättandet av sociala eller sociokulturella tjänster och arrangemang.

Enligt den förklarande rapporten täcker uttrycket "att delta i" alla situationer i vilka arbetstagare eller deras representanter på något sätt har att göra med förfarandena för beslutsfattande eller godkännande av vissa åtgärder.

Om avsikten med *punkt 1 c* hade varit att tillgodose ett behov av sociala och sociokulturella tjänster och arrangemang skulle detta med säkerhet ha utvecklats både i själva konventionstexten med bilaga och i den förklarande rapporten. Det skulle ha varit väsentligt för Europarådets medlemsländer att få veta vilka åtgärder som skulle förväntas i detta hänseende av företag i ett fördragsslutande land. Eftersom artikeltexten har en särskild tonvikt på medbestämmande och närmare kommentarer till de förväntade arrangemangens omfattning saknas, kan man med stor säkerhet fastslå att det inte är något annat än rätt till information och samråd som erfordras.

I arbetsdomstolens remissyttrande framhålls att de tjänster och arrangemang som åsyftas torde ligga inom det område som i medbestämmandelagen beskrivs som "förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare". Lagen torde således — enligt arbetsdomstolen — ge såväl förhandlingsrätt som möjlighet att sluta kollektivavtal rörande sådant som nämns i *punkt 1 c*.

Jag har samma uppfattning som arbetsdomstolen. På grund härav och mot bakgrund av vad som redovisats ovan anser jag inte att innehållet i punkt 1 c reser hinder för en ratifikation från svensk sida.

Genom *punkt 1 d* ges arbetstagare och deras representanter rätt till information och samråd såvitt avser övervakning av att hälso- och säkerhetsföreskrifter efterlevs. Av den förklarande rapporten framgår att arbetstagarna och deras representanter inte skall ersätta de organ som bär ansvar för övervakningen utan snarare säkerställa att övervakningen blir så effektiv som möjligt.

Tillsynen över efterlevnaden av arbetsmiljölagen utövas enligt lagens 7 kap. 1 § av arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen. På samma sätt som frågorna under punkt 1 c ligger här berörda angelägenheter inom ramen för det område som i medbestämmandelagen beskrivs som "förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare".

Inte heller punkt 1 d torde således vålla problem vid en ratifikation från Sveriges sida.

Artikel 3 *punkt 2* upptar endast möjligheter till undantag. Jag ber här att få hänvisa till vad jag anfört rörande undantagen under artikel 2.

Artikel 3 bör enligt min bedömning kunna ratificeras av Sverige.

Artikel 4

Samhällets ansvar för det sociala skyddet regleras i Sverige i första hand i socialtjänstlagen (1980:620, SoL). Enligt lagens första paragraf (portalparagraf) skall socialtjänsten medverka i en samhällsutveckling som syftar till jämlikhet i levnadsvillkor och social och ekonomisk trygghet för människorna. Verksamheten skall syfta till att öka den enskildes möjligheter att ta del av samhällets gemenskap, förebygga uppkomsten av sociala svårigheter och begränsa eller avhjälpa enskildas och grupperns behov av stöd och hjälp. Socialtjänsten skall inriktas på att "frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser" och ha sin utgångspunkt i rätten för den enskilde att själv bestämma över sin situation. Detta åvilar varje kommun som har "det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver" (3 § SoL). Insatserna för den enskilde skall utformas och genomföras tillsammans med honom och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar (9 § SoL). Socialnämnden fullgör kommunens uppgifter inom socialtjänsten.

Detta sociala skydd omfattar givetvis även äldre människors behov av sådant. För äldre finns emellertid dessutom särskilda föreskrifter om kommunens ansvar i 19, 20 och 20 a §§ SoL. Dessa bestämmelser har följande lydelse:

Omsorger om äldre människor

19 § Socialnämnden skall verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt och att ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

20 § Socialnämnden skall verka för att äldre människor får goda bostäder och ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service.

För äldre människor med behov av särskilt stöd skall kommunen inrätta bostäder med gemensam service (servicehus).

Övergången från ett yrkesverksamt liv skall underlättas genom information och annat stöd.

20 a § Kommunen skall planera sina insatser för äldre. I planeringen skall kommunen samverka med landstingskommunen samt andra samhällsorgan och organisationer.

Den övergripande tanken i och syftet med artikel 4 torde kunna anses vara tillgodosedda genom dessa och övriga föreskrifter i socialtjänstlagen. Genom statsbidrag till social hemhjälp och färdtjänst främjar staten vidare kommunernas möjligheter att uppfylla sina skyldigheter enligt socialtjänstlagen.

Till lämpliga resurser i *punkt 1 a* torde kunna räknas folkpensions- och tilläggs pensionsförmånerna i lagen (1962: 381) om allmän försäkring och lagen (1969: 205) om pensionstillskott samt förmåner enligt lagen (1962: 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension.

Medel beviljas dessutom årligen de större pensionärsorganisationerna genom vilka äldre människor kan spela en aktiv roll i bl. a. det offentliga livet.

Till *punkt 1 b* vill jag anföra att tillhandahållande av information om tjänster och hjälpmedel för äldre ibland kan stöta på svårigheter, t. ex. i förhållande till äldre invandrare. Hithörande problem har behandlats av riksdagen, som påpekat att det i första hand ankommer på socialstyrelsen att uppmärksamma kommunerna på de särskilda krav som ställs (1988/89 SoU: 6).

Såvitt gäller boendet, *punkt 2 a*, är den allmänna politiska målsättningen att genom olika insatser göra det möjligt för de äldre att bo kvar i den egna bostaden så länge som möjligt och att erbjuda ett varierat utbud av servicebostäder som förenar en god och trygg service och vård med en bra boendemiljö, allt enligt 20 § SoL och målen i den av riksdagen antagna propositionen 1984/85: 142 om förbättrade boendeförhållanden för gamla, handikappade och långvarigt sjuka. I linje med detta har hemtjänsten och hemsjukvården fått en allt större betydelse. Under senare år har även behovet av stöd till vård av närstående i hemmet uppmärksamrats. Förslag härom har nyligen antagits av riksdagen.

Enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982: 763) är det en landstingskommunal uppgift att ge alla som är bosatta inom landstingskommunen en god hälso- och sjukvård. Detta ansvar omfattar även äldre människors behov (*punkt 2 b*).

Punkt 3. Vad gäller kommunernas servicehus och ålderdomshem och landstingens institutioner pågår utvecklingsarbete för att öka de äldres inflytande.

Mot bakgrund av riksdagens beslut nyligen (prop. 1987/88: 176, 1988/89

SoU: 6, rskr. 82) om äldreomsorgen inför 90-talet torde generellt kunna sägas att Sverige inte kommer att få svårigheter med tillämpningen av artikel 4. Prop. 1988/89: 106

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att godkänna tilläggsprotokollet till den europeiska sociala stadgan.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för den åtgärd som föredraganden har hemställt om.

Additional Protocol to the European Social Charter

Preamble

The member States of the Council of Europe signatory hereto,

Resolved to take new measures to extend the protection of the social and economic rights guaranteed by the European Social Charter, opened for signature in Turin on 18 October 1961 (hereinafter referred to a "the Charter"),

Have agreed as follows:

Part I

The Parties accept as the aim of their policy to be pursued by all appropriate means, both national and international in character, the attainment of conditions in which the following rights and principles may be effectively realised:

1. All workers have the right to equal opportunities and equal treatment in matters of employment and occupation without discrimination on the grounds of sex.

2. Workers have the right to be informed and to be consulted within the undertaking.

3. Workers have the right to take part in the determination and improvement of the working conditions and working environment in the undertaking.

4. Every elderly person has the right to social protection.

Part II

The Parties undertake, as provided for in Part III, to consider themselves bound by the obligations laid down in the following articles:

Article 1

Right to equal opportunities and equal treatment in matters of employment and occupation without discrimination on the grounds of sex

Tilläggsprotokoll till den europeiska sociala stadgan

Inledning

De medlemsstater i Europarådet som undertecknat detta protokoll,

som är beslutna att vidta nya åtgärder för att utvidga skyddet för de sociala och ekonomiska rättigheter som säkerställs genom Europeiska sociala stadgan, vilken öppnades för undertecknande i Turin den 18 oktober 1961 (nedan kallad "stadgan"),

har kommit överens om följande:

Del I

De fördragsslutande parterna erkänner att målet för den politik som de skall fullfölja med alla lämpliga medel, såväl nationellt som internationellt, skall vara att uppnå sådana förhållanden att följande rättsgrundsatser och principer kan förverkligas:

1. Alla arbetstagare har rätt till lika möjligheter och lika behandling i frågor som rör anställning och yrkesutövning utan diskriminering på grund av kön.

2. Arbetstagare har rätt till information och samråd inom företaget.

3. Arbetstagare har rätt att delta i avgöranden om och förbättring av arbetsförhållanden och arbetsmiljö i företaget.

4. Varje äldre människa har rätt till socialt skydd.

Del II

De fördragsslutande parterna utfäster sig att på det sätt som föreskrivs i del III anse sig bundna av förpliktelserna i följande artiklar:

Artikel 1

Rätt till lika möjligheter och lika behandling i frågor som rör anställning och yrkesutövning utan diskriminering på grund av kön.

1. With a view to ensuring the effective exercise of the right to equal opportunities and equal treatment in matters of employment and occupation without discrimination on the grounds of sex, the Parties undertake to recognise that right and to take appropriate measures to ensure or promote its application in the following fields:

- access to employment, protection against dismissal and occupational resettlement;
- vocational guidance, training, retraining and rehabilitation;
- terms of employment and working conditions including remuneration;
- career development including promotion.

2. Provisions concerning the protection of women, particularly as regards pregnancy, confinement and the post-natal period, shall not be deemed to be discrimination as referred to in paragraph 1 of this Article.

3. Paragraph 1 of this Article shall not prevent the adoption of specific measures aimed at removing de facto inequalities.

4. Occupational activities which, by reason of their nature or the context in which they are carried out, can be entrusted only to persons of a particular sex may be excluded from the scope of this Article or some of its provisions.

Article 2

Right to information and consultation

1. With a view to ensuring the effective exercise of the right of workers to be informed and consulted within the undertaking, the Parties undertake to adopt or encourage measures enabling workers or their representatives, in accordance with national legislation and practice:

- a. to be informed regularly or at the appropriate time and in a comprehensible way about the economic and financial situation of the undertaking employing them, on the understanding that the disclosure of certain

1. I syfte att säkerställa ett effektivt utövande av rätten till lika möjligheter och lika behandling i frågor som rör anställning och yrkesutövning utan diskriminering på grund av kön, utfäster sig de fördragsslutande parterna att erkänna denna rätt och att vidta lämpliga åtgärder för att tillförsäkra och främja tillämpningen av denna på följande områden:

- tillträde till anställning, skydd mot uppsägning och omplacering;
- yrkesvägledning, yrkesutbildning, vidareutbildning och rehabilitering;
- anställningsvillkor och arbetsförhållanden, inbegripet lön;
- karriärutveckling inbegripet befordran.

2. Bestämmelser rörande skydd för kvinnor, särskilt vad avser havandeskap, barns-börd och perioden efter en förlossning, skall inte betraktas som diskriminering i enlighet med vad som anges i punkt 1 i denna artikel.

3. Punkt 1 i denna artikel skall inte utgöra hinder för vidtagande av speciella åtgärder syftande till att avhjälpa faktiska brister vad avser jämställdhet.

4. Yrkesverksamheter, som på grund av sin art eller de sammanhang i vilka de utövas kan anförtros endast åt personer av ettdera könet, får uteslutas från tillämpningsområdet för denna artikel eller vissa av dess bestämmelser.

Artikel 2

Rätt till information och samråd

1. I syfte att säkerställa ett effektivt utövande av arbetstagares rätt till information och samråd inom företaget utfäster sig de fördragsslutande parterna att anta eller främja åtgärder som möjliggör för arbetstagare eller deras representanter att i enlighet med nationell lagstiftning och sedvänja:

- a. bli informerade, regelbundet eller vid lämplig tidpunkt samt på lättfattligt sätt, om det ekonomiska och finansiella läget i det företag där de är anställda, under förutsättning att viss information, som skulle kunna

information which could be prejudicial to the undertaking may be refused or subject to confidentiality; and

b. to be consulted in good time on proposed decisions which could substantially affect the interests of workers, particularly on those decisions which could have an important impact on the employment situation in the undertaking.

2. The Parties may exclude from the field of application of paragraph 1 of this Article, those undertakings employing less than a certain number of workers to be determined by national legislation or practice.

Article 3

Right to take part in the determination and improvement of the working conditions and working environment

1. With a view to ensuring the effective exercise of the right of workers to take part in the determination and improvement of the working conditions and working environment in the undertaking, the Parties undertake to adopt or encourage measures enabling workers or their representatives, in accordance with national legislation and practice, to contribute:

a. to the determination and the improvement of the working conditions, work organisation and working environment;

b. to the protection of health and safety within the undertaking;

c. to the organisation of social and socio-cultural services and facilities within the undertaking;

d. to the supervision of the observance of regulations on these matters.

2. The Parties may exclude from the field of application of paragraph 1 of this Article, those undertakings employing less than a certain number of workers to be determined by national legislation or practice.

Article 4

Right of elderly persons to social protection

With a view to ensuring the effective exer-

vara till skada för företaget, får undanhållas eller behandlas konfidentiellt; och

b. få samråda i god tid om föreslagna beslut som avsevärt skulle kunna inverka på arbetstagarnas intressen och särskilt om beslut som skulle kunna få betydande följder för anställningssituationen i företaget.

2. De fördragsslutande parterna kan från tillämpningsområdet för punkt 1 i denna artikel undanta sådana företag som har färre anställda än ett visst antal, som skall fastställas enligt nationell lagstiftning eller sedvänja.

Artikel 3

Rätt att delta i avgöranden om och förbättring av arbetsförhållanden och arbetsmiljö

1. I syfte att säkerställa ett effektivt utövande av arbetstagares rätt att delta i avgöranden om och förbättring av arbetsförhållanden och arbetsmiljön inom företaget utfäster sig de fördragsslutande parterna att anta eller främja åtgärder som möjliggör för arbetstagare eller deras representanter att i enlighet med nationell lagstiftning och sedvänja bidra till:

a. avgöranden om och förbättring av arbetsförhållanden, arbetsorganisation och arbetsmiljö,

b. skydd av hälsa och säkerhet inom företaget,

c. inrättande av sociala och sociokulturella tjänster och arrangemang inom företagen,

d. övervaka att föreskrifter om dessa frågor iakttas.

2. De fördragsslutande parterna kan från tillämpningsområdet för punkt 1 i denna artikel undanta sådana företag som har färre anställda än ett visst antal, som skall fastställas enligt nationell lagstiftning eller sedvänja.

Artikel 4

De äldres rätt till socialt skydd

I syfte att säkerställa ett effektivt utövande

cise of the right of elderly persons to social protection, the Parties undertake to adopt or encourage, either directly or in co-operation with public or private organisations, appropriate measures designed in particular:

1. to enable elderly persons to remain full members of society for as long as possible, by means of:

a. adequate resources enabling them to lead a decent life and play an active part in public, social and cultural life;

b. provision of information about services and facilities available for elderly persons and their opportunities to make use of them;

2. to enable elderly persons to choose their life-style freely and to lead independent lives in their familiar surroundings for as long as they wish and are able, by means of:

a. provision of housing suited to their needs and their state of health or of adequate support for adapting their housing;

b. the health care and the services necessitated by their state;

3. to guarantee elderly persons living in institutions appropriate support, while respecting their privacy, and participation in decisions concerning living conditions in the institution.

Part III

Article 5

Undertakings

1. Each of the Parties undertakes:

a. to consider Part I of this Protocol as a declaration of the aims which it will pursue by all appropriate means, as stated in the introductory paragraph of that Part;

b. to consider itself bound by one or more articles of Part II of this Protocol.

2. The article or articles selected in accordance with sub-paragraph b of paragraph 1 of this Article, shall be notified to the Secretary General of the Council of Europe at the time

av äldre människors rätt till socialt skydd utfäster sig de fördragsslutande parterna att anta eller främja, antingen direkt eller i samarbete med offentliga eller privata organisationer, lämpliga åtgärder avsedda särskilt att:

1. möjliggöra för de äldre att så länge som möjligt förbli fullvärdiga medlemmar av samhället genom:

a. lämpliga resurser som gör det möjligt för dem att föra ett värdigt liv och att spela en aktiv roll i det offentliga, det sociala och det kulturella livet;

b. tillhandahållande av information om tjänster och arrangemang som de äldre har tillgång till samt om deras möjligheter att utnyttja dem;

2. möjliggöra för de äldre att fritt välja livsstil och att föra ett oberoende liv i den omgivning som de är förtrogna med så länge som de önskar och kan, genom:

a. tillhandahållande av bostäder som är lämpliga för deras behov och deras hälsotillstånd eller av lämpligt stöd för anpassning av bostad,

b. hälsovård och tjänster som deras tillstånd kräver;

3. tillförsäkra äldre som bor på institutioner lämpligt stöd, med hänsyn tagen till deras privatliv, samt delaktighet i beslut rörande levnadsförhållandena på institutionen.

Del III

Artikel 5

Utfästelser

1. Varje fördragsslutande part utfäster sig att:

a. betrakta del I av detta protokoll som en förklaring av de syften som den fördragsslutande parten i enlighet med bestämmelserna i det inledande stycket till nämnda del skall söka uppnå med alla lämpliga medel;

b. anse sig bunden av en eller flera artiklar i del II av detta protokoll;

2. Europarådets generalsekreterare skall notificeras om den artikel eller de artiklar som utvalts i enlighet med punkt 1 (b) i denna artikel samtidigt som den berörda fördrags-

when the instrument of ratification, acceptance or approval of the Contracting State concerned is deposited.

3. Any Party may, at a later date, declare by notification to the Secretary General that it considers itself bound by any articles of Part II of this Protocol which it has not already accepted under the terms of paragraph 1 of this Article. Such undertakings subsequently given shall be deemed to be an integral part of the ratification, acceptance or approval, and shall have the same effect as from the thirtieth day after the date of the notification.

Part IV

Article 6

Supervision of compliance with the undertakings given

The Parties shall submit reports on the application of those provisions of Part II of this Protocol which they have accepted in the reports submitted by virtue of Article 21 of the Charter.

Part V

Article 7

Implementation of the undertakings given

1. The relevant provisions of Articles 1 to 4 of Part II of this Protocol may be implemented by:

- a. laws or regulations;
- b. agreements between employers or employers' organisations and workers' organisations;
- c. a combination of those two methods; or
- d. other appropriate means.

2. Compliance with the undertakings deriving from Articles 2 and 3 of Part II of this Protocol shall be regarded as effective if the provisions are applied, in accordance with paragraph 1 of this Article, to the great majority of the workers concerned.

slutande staten deponerar sitt ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument.

3. Varje fördragsslutande part får vid en senare tidpunkt, genom notifikation till generalsekreteraren, förklara att den anser sig bunden av andra artiklar i del II i detta protokoll som den inte redan godtagit i enlighet med punkt 1 i denna artikel. Sådana senare gjorda utfästelser skall anses utgöra en integrerad del av ratifikationen, godtagandet eller godkännandet och skall ha samma verkan från och med den trettionde dagen efter dagen för notifikationen.

Del IV

Artikel 6

Övervakning av att gjorda utfästelser uppfylls

Parterna skall rapportera om tillämpningen av de bestämmelser i del II i detta protokoll som de har godtagit i de rapporter vilka inges enligt artikel 21 i stadgan.

Del V

Artikel 7

Verkställighet av gjorda utfästelser

1. De relevanta bestämmelserna av artiklarna 1 till 4 i del II i detta protokoll kan verkställas genom:

- a. lagar och andra författningar;
- b. avtal mellan arbetsgivare eller arbetsgivarorganisationer och arbetstagarorganisationer;
- c. en kombination av dessa båda metoder; eller
- d. andra lämpliga åtgärder.

2. De utfästelser som härleder sig från artiklarna 2 och 3 i del II i detta protokoll skall betraktas som uppfyllda om bestämmelserna, i enlighet med punkt 1 i denna artikel, tillämpas på det stora flertalet av de arbetstagare som berörs.

Article 8

Relations between the Charter and this Protocol

1. The provisions of this Protocol shall not prejudice the provisions of the Charter.
2. Articles 22 to 32 and Article 36 of the Charter shall apply, mutatis mutandis, to this Protocol.

Article 9

Territorial application

1. This Protocol shall apply to the metropolitan territory of each Party. Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance or approval, specify by declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, the territory which shall be considered to be its metropolitan territory for this purpose.
2. Any Contracting State may, at the time of ratification, acceptance or approval of this Protocol or at any time thereafter, declare by notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe that the Protocol shall extend in whole or in part to a non-metropolitan territory or territories specified in the said declaration for whose international relations it is responsible or for which it assumes international responsibility. It shall specify in the declaration the article or articles of Part II of this Protocol which it accepts as binding in respect of the territories named in the declaration.
3. This Protocol shall enter into force in respect of the territory or territories named in the aforesaid declaration as from the thirtieth day after the date on which the Secretary General shall have notification of such declaration.
4. Any Party may declare at a later date by notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe, that, in respect of one or more of the territories to which this Protocol has been extended in accordance with paragraph 2 of this Article, it accepts as binding any articles which it has not already

Artikel 8

Förhållandet mellan stadgan och detta protokoll

1. Bestämmelserna i detta protokoll skall inte inverka på bestämmelserna i stadgan.
2. Artiklarna 22 till 32 samt artikel 36 i stadgan skall äga motsvarande tillämpning på detta protokoll.

Artikel 9

Territoriell tillämpning

1. Detta protokoll skall tillämpas på varje fördragsslutande parts moderland. Varje stat kan, vid undertecknandet eller vid deponeringen av sitt ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument, genom en till Europarådets generalsekreterare riktad förklaring ange vilket territorium som för det angivna ändamålet skall betraktas som moderlandet.
2. Varje fördragsslutande part kan vid ratifikationen, godtagandet eller godkännandet av detta protokoll eller vid vilken som helst senare tidpunkt i en till Europarådets generalsekreterare ställd notifikation förklara att detta protokoll helt eller delvis skall tillämpas även på det eller de i förklaringen angivna, utanför moderlandet belägna, territorier för vilkas internationella förbindelser parten är ansvarig eller för vilka parten påtar sig ansvar. I förklaringen skall anges vilken eller vilka artiklar i del II i detta protokoll som den godtar som bindande för de angivna territorierna.
3. Protokollet skall även tillämpas på det eller de territorier som anges i den ovan nämnda förklaringen från och med trettionde dagen efter den dag då generalsekreteraren mottagit notifikation om en sådan förklaring.
4. Varje fördragsslutande part kan vid en senare tidpunkt genom en notifikation ställd till Europarådets generalsekreterare förklara att den, vad avser ett eller flera av de territorier som detta protokoll enligt moment 2 i denna artikel även skall tillämpas på, som bindande godtar artiklar som den inte redan

accepted in respect of that territory or territories. Such undertakings subsequently given shall be deemed to be an integral part of the original declaration in respect of the territory concerned, and shall have the same effect as from the thirtieth day after the date on which the Secretary General shall have notification of such declaration.

Article 10

Signature, ratification, acceptance, approval and entry into force

1. This Protocol shall be open for signature by member States of the Council of Europe who are signatories to the Charter. It is subject to ratification, acceptance or approval. No member State of the Council of Europe shall ratify, accept or approve this Protocol except at the same time as or after ratification of the Charter. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

2. This Protocol shall enter into force on the thirtieth day after the date of deposit of the third instrument of ratification, acceptance or approval.

3. In respect of any signatory State ratifying subsequently, this Protocol shall come into force as from the thirtieth day after the date of deposit of its instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 11

Denunciation

1. Any Party may denounce this Protocol only at the end of a period of five years from the date on which the Protocol entered into force for it, or at the end of any successive period of two years, and, in each case, after giving six months' notice to the Secretary General of the Council of Europe. Such denunciation shall not affect the validity of the Protocol in respect of the other Parties provided that at all times there are not less than three such Parties.

2. Any Party may, in accordance with the

godtagit vad avser detta eller dessa territorier. Sådana senare gjorda utfästelser skall anses utgöra en integrerad del av den ursprungliga förklaringen rörande territoriet i fråga och skall ha samma verkan från och med trettionde dagen efter den dag då generalsekretären mottog notifikation om en sådan förklaring.

Artikel 10

Undertecknande, ratifikation, godtagande, godkännande och ikraftträdande

1. Detta protokoll skall stå öppet för undertecknande av de medlemsstater i Europarådet som undertecknat stadgan. Det skall ratificeras, godtas eller godkännas. Ingen stat som är medlem av Europarådet skall ratificera, godta eller godkänna detta protokoll om så ej sker samtidigt med eller efter ratifikation av stadgan. Ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument skall deponeras hos Europarådets generalsekretärare.

2. Protokollet träder i kraft trettionde dagen efter dagen för deponeringen av det tredje ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrumentet.

3. För varje signatärstat som senare ratificerar träder protokollet i kraft trettionde dagen efter den dag då den deponerar sitt ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument.

Artikel 11

Uppsägning

1. En fördragsslutande part får säga upp detta protokoll endast vid utgången av en period om fem år från den dag då protokollet trädde i kraft för ifrågavarande part eller vid utgången av varje därpå följande tvåårsperiod och, i båda fallen, efter sex månaders uppsägning genom meddelande till Europarådets generalsekretärare. Uppsägningen skall inte inverka på protokollets giltighet i förhållande till övriga parter, förutsatt att antalet sådana parter alltid uppgår till minst tre.

2. Varje fördragsslutande part får, i enlig-

provisions set out in the preceding paragraph, denounce any article of Part II of this Protocol accepted by it, provided that the number of articles by which this Party is bound shall never be less than one.

3. Any Party may denounce this Protocol or any of the articles of Part II of the Protocol, under the conditions specified in paragraph 1 of this Article, in respect of any territory to which the Protocol is applicable by virtue of a declaration made in accordance with paragraphs 2 and 4 of Article 9.

4. Any Party bound by the Charter and this Protocol, which denounces the Charter in accordance with the provisions of paragraph 1 of Article 37 thereof, will be considered to have denounced the Protocol likewise.

Article 12

Notifications

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council and the Director General of the International Labour Office of:

- a. any signature;
- b. the deposit of any instrument of ratification, acceptance or approval;
- c. any date of entry into force of this Protocol in accordance with Articles 9 and 10;
- d. any other act, notification or communication relating to this Protocol.

Article 13

Appendix

The Appendix to this Protocol shall form an integral part of it.

Appendix to the Protocol

Scope of the Protocol in terms of persons protected

1. The persons covered by Articles 1 to 4 include foreigners only insofar as they are nationals of other Parties lawfully resident or working regularly within the territory of the Party concerned subject to the understanding that these articles are to be interpreted in the

het med bestämmelserna i föregående punkt, säga upp varje artikel i del II i detta protokoll som den godtagit, förutsatt att antalet artiklar, av vilka parten är bunden aldrig understiger en.

3. Varje fördragslutande part får, på de villkor som anges i punkt 1 i denna artikel, säga upp detta protokoll eller en artikel i del II i detta protokoll vad avser ett territorium som protokollet är tillämpligt på med stöd av en i enlighet med punkterna 2 och 4 i artikel 9 avgiven förklaring.

4. Varje fördragslutande part som är bunden av stadgan och detta protokoll och som säger upp stadgan enligt punkt 1 i artikel 37 i denna skall anses ha sagt upp även protokollet.

Artikel 12

Notifikationer

Europarådets generalsekreterare skall notifiera rådets medlemsstater samt Internationella arbetsbyråns generaldirektör om

- a. undertecknande;
- b. deponering av ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument;
- c. dag för detta protokolls ikraftträdande i enlighet med artiklarna 9 och 10;
- d. varje handling, notifikation eller meddelande rörande detta protokoll.

Artikel 13

Bilaga

Bilagan till detta protokoll skall utgöra en integrerad del av detta.

Bilaga till protokollet

Protokollets räckvidd vad avser skyddade personer

1. De personer som omfattas av artiklarna 1 till 4 inbegriper utlänningar endast i den utsträckning som dessa är andra parters medborgare, vilka är lagligt bosatta eller regelbundet arbetar inom den berörda partens territorium, med förbehåll för att dessa artiklar

light of the provisions of Articles 18 and 19 of the Charter.

This interpretation would not prejudice the extension of similar facilities to other persons by any of the Parties.

2. Each Party will grant to refugees as defined in the Convention relating to the Status of Refugees, signed at Geneva on 28 July 1951 and in the Protocol of 31 January 1967, and lawfully staying in its territory, treatment as favourable as possible and in any case not less favourable than under the obligations accepted by the Party under the said instruments and under any other existing international instruments applicable to those refugees.

3. Each Party will grant to stateless persons as defined in the Convention on the Status of Stateless Persons done at New York on 28 September 1954 and lawfully staying in its territory, treatment as favourable as possible and in any case not less favourable than under the obligations accepted by the Party under the said instrument and under any other existing international instruments applicable to those stateless persons.

Article 1

It is understood that social security matters, as well as other provisions relating to unemployment benefit, old age benefit and survivor's benefit, may be excluded from the scope of this Article.

Article 1, paragraph 4

This provision is not to be interpreted as requiring the Parties to embody in laws or regulations a list of occupations which, by reason of their nature or the context in which they are carried out, may be reserved to persons of a particular sex.

Article 2 and 3

1. For the purpose of the application of these articles, the term "workers' representa-

skall tolkas i ljuset av bestämmelserna i artiklarna 18 och 19 i stadgan.

Denna tolkning utesluter inte att någon av de fördragsslutande parterna ger även andra personer motsvarande förmåner.

2. Varje fördragsslutande part tillerkänner dem som är flyktingar enligt konventionen angående flyktingars rättsliga ställning, undertecknad i Genève den 28 juli 1951, och protokollet om flyktingars rättsliga ställning den 31 januari 1967 och som lagligen uppehåller sig inom dess territorium en behandling som är så förmånlig som möjligt och som under alla förhållanden inte är mindre förmånlig än den som parten åtagit sig enligt nämnda överenskommelser och andra giltiga internationella överenskommelser som är tillämpliga på dessa flyktingar;

3. Varje fördragsslutande part tillerkänner dem som är statslösa personer enligt konventionen angående statslösa personers rättsliga ställning, upprättad i New York den 28 september 1954, och som lagligen uppehåller sig inom dess territorium en behandling som är så förmånlig som möjligt och som under alla förhållanden inte är mindre förmånlig än den som parten åtagit sig enligt nämnda överenskommelse och andra giltiga internationella överenskommelser som är tillämpliga på dessa statslösa personer;

Artikel 1

Frågor som rör social trygghet, liksom andra bestämmelser rörande arbetslöshetsersättning, ålderspension och efterlevandeförmåner får uteslutas från tillämpningsområdet för denna artikel.

Artikel 1, moment 4

Denna bestämmelse skall inte tolkas så att det krävs av de fördragsslutande parterna att de i lagar eller andra författningar tar in en förteckning över arbeten som till följd av sin natur eller de sammanhang i vilka de utförs får reserveras för personer av ettdera könet.

Artiklarna 2 och 3

1. Vid tillämpning av dessa artiklar skall termen "arbetstagares representanter" avse

tives" means persons who are recognised as such under national legislation or practice.

2. The term "national legislation and practice" embraces as the case may be, in addition to laws and regulations, collective agreements, other agreements between employers and workers' representatives, customs as well as relevant case law.

3. For the purpose of the application of these articles, the term "undertaking" is understood as referring to a set of tangible and intangible components, with or without legal personality, formed to produce goods or provide service for financial gain and with power to determine its own market policy.

4. It is understood that religious communities and their institutions may be excluded from the application of these articles, even if these institutions are "undertakings" within the meaning of paragraph 3. Establishments pursuing activities which are inspired by certain ideals or guided by certain moral concepts, ideals and concepts which are protected by national legislation, may be excluded from the application of these articles to such an extent as is necessary to protect the orientation of the undertaking.

5. It is understood that where in a State the rights set out in Articles 2 and 3 are exercised in the various establishments of the undertaking, the Party concerned is to be considered as fulfilling the obligations deriving from these provisions.

Article 3

This provision affects neither the powers and obligations of States as regards the adoption of health and safety regulations for workplaces, nor the powers and responsibilities of the bodies in charge of monitoring their application.

The terms "social and socio-cultural services and facilities" are understood as referring to the social and/or cultural facilities for workers provided by some undertakings such as welfare assistance, sports fields, rooms for nursing mothers, libraries, children's holiday camps, etc.

personer som betraktas som sådana enligt nationell lagstiftning eller sedvänja.

2. Termen "nationell lagstiftning och sedvänja" omfattar i förekommande fall, utöver lagar och andra författningar, kollektivavtal, andra avtal mellan arbetsgivare och arbetstagens representanter, seder och bruk samt relevant rättspraxis.

3. Vid tillämpning av dessa artiklar skall termen "företag" anses avse en verksamhet bestående av konkreta och abstrakta delar, vare sig den är en juridisk person eller ej, som bildats i syfte att producera varor eller erbjuda tjänster i vinstsyfte och med befogenhet att fastställa sin egen marknadspolitik.

4. Religiösa samfund och deras institutioner får uteslutas vid tillämpning av dessa artiklar, även om dessa institutioner är "företag" enligt innebörden i punkt 3. Inrättningar som bedriver verksamhet som kännetecknas av vissa ideal eller moralbegrepp, som är skyddade av nationell lagstiftning, får uteslutas vid tillämpning av dessa artiklar i den utsträckning som det är nödvändigt för att skydda företagets inriktning.

5. När de rättigheter som återfinns i artiklarna 2 och 3 utövas i en stat av ett företags olika inrättningar, skall den berörda fördragsslutande parten anses uppfylla de skyldigheter som uppkommer genom dessa bestämmelser.

Artikel 3

Denna bestämmelse rör varken staternas befogenheter och skyldigheter vad avser hälso- och säkerhetsföreskrifter för arbetsplatser eller de befogenheter och skyldigheter som tillkommer de organ som ansvarar för övervakning av tillämpningen av dessa.

Med termerna "sociala och sociokulturella tjänster och arrangemang" åsyftas de sociala och/eller kulturella arrangemang som en del företag tillhandahåller för sina arbetstagare, exempelvis personalvård, motionsanläggningar, amningsrum, bibliotek, ferieläger för barn m. m.

Article 4, paragraph 1

For the purpose of the application of this paragraph, the term "for as long as possible" refers to the elderly person's physical, physiological and intellectual capacities.

Article 7

It is understood that workers excluded in accordance with paragraph 2 of Article 2 and paragraph 2 of Article 3 are not taken into account in establishing the number of workers concerned.

Artikel 4, punkt 1

Vid tillämpning av denna punkt avser termen "så länge som möjligt" de äldres fysiska, psykiska och intellektuella kapacitet.

Artikel 7

Arbetstagare som i enlighet med punkt 2 i artikel 2 och punkt 2 i artikel 3 är uteslutna skall inte beröras vid fastställande av antalet berörda arbetstagare.

